

Kortfattad geologisk beskrivning av Känsö

Omarbetning efter uppsats av fil.mag. Palmqvist (vpl. på KA4 -62) på förslag av major Sprakarn.

Känsö ingår i ett geologiskt särpräglad bälte, som sträcker sig från Onsalalandet i söder upp till nordligaste Dalsland. Detta bälte utgör endast rötterna av en bergskedja av svskofennisk (se bil 1) ålder.¹ I samband med bergskedjans bildande omvandlades de ursprungliga bergarterna av huvudsakligen sedimentär art till den gnejs och granit som idag kan beskådas på bl.a. Känsö. Under den långa tidsrymd som förflutit sedan bergarternas bildning har den gamla bergskedjan eroderats ned och kvar finns idag endast dess rötter.

Känsö berggrund uppbygges till större delen av rödgrå-grå ådergnejs. På öns västra sida övergår ådergnejsen i en rödgrå-grå gnejsig granit.

I sydväst slutligen uppträder en rödgrå-röd övervägande sur (kvartsrik) gnejs.

Den rödgrå-grå ådergnejsen består huvudsakligen av mineralen kvarts, fältspat och glimmer. Här och var är mineralkornen i ådrorna så stora att man kan tala om pegmatitådror.

Den gnejsiga granitens talrika rester av veckade skiffriga lager rika på glimmer avslöjar för en geolog granitens sedimentära ursprung.

På östra delen av ön skär en diabasgång genom ådergnejsen. Diabasgången är yngre än ön i övrigt och anses ha tillkommit under den kareliska cykeln. (SE bil. 1.)

¹ Ytterligare en veckning torde ha inträffat under gotium.

Bil. 2 visar de olika bergarternas utbredning på Känsö.

Sitt nuvarande topografiska utseende har Känsö fått i samband med kvartärtidens glaciala och marina erosion.

I samband med inlandsisens avsmältning har på öns sydöstra sida bildats tre små jättegrytor. (Se bil. 2.) Den geologiskt tränade kan med hjälp av här och där väl synliga sk. isräfflor avgöra riktningen hos den sista isrörelsen. Även de runda hållarna med tydliga stöt- och lä-sidor omtalar en del om inlandsisens rörelser.

Ytterligare en veckning torde ha inträffat under gotium.

I samband med avsmältningen efterlämnade inlandsisen ett moräntäcke. Av denna morän återstår idag p.g.a. havets inverkan nästan bara de större stenarna och blocken, som blocksvansar och blockfält utspridda över ön. På väl skyddade ställen förekommer emellertid såväl finare kornfraktioner från moränen som skalgrus. (Se bil. 3.)

De finare moränfraktionerna förekommer liksom skalgruset på läsidan av klipporna. Skalgruset bildas av skal från musslor och andra mollusker vilka av bränningarna spolats upp på klipporna och ned på läsidan.

På Känsö är skalgruset uppblandat med fina sand- och lerfraktioner och hör till det geologiskt mest intressanta på ön p.g.a. sin rikedom på olika musslor och snäckor.

Litteratur för den geologiskt intresserade:

P. H. Lundegårdh, Jan Lundqvist, Maurits Lindström.

Berg och Jord i Sverige.

Almqvist & Wiksell, Stockholm
(Innehåller bl.a. många litteraturreferenser.)

Lennart Bergstedt

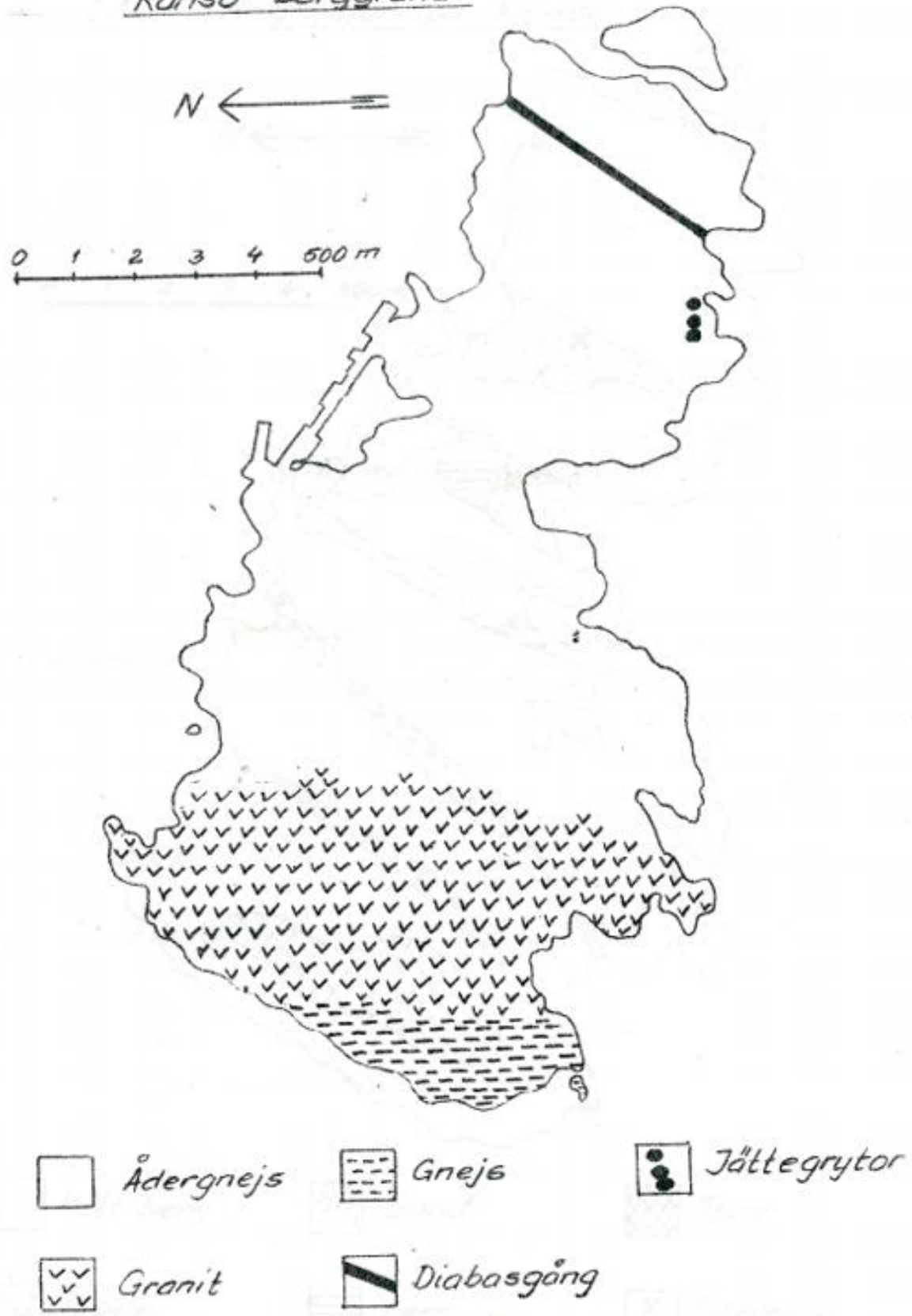
(Bergsingenjör, vpl BefälS 1968)

De viktigaste skedena i jordens utveckling

Era (cykel)	System	Ålder (Milj år)
Kenozoikum	Kvartär	1
	Tertiär	1,83 - 65
Mesozoikum	Krita	70 (65-146)
	Jura	135 (146-200)
	Trias	200 (200-251)
Paleozoikum	Perm	270 (251-299)
	Karbon	350 (299-359)
	Devon	400 (359-416)
	Silur	(416-444)
	Ordovicium	490 (444-488)
	Kambrium	600 (488-542)
Algonk	Eokambrum	900
Dalslandium		
Gotium		1600
Karelium		2000
Svenkofennium		

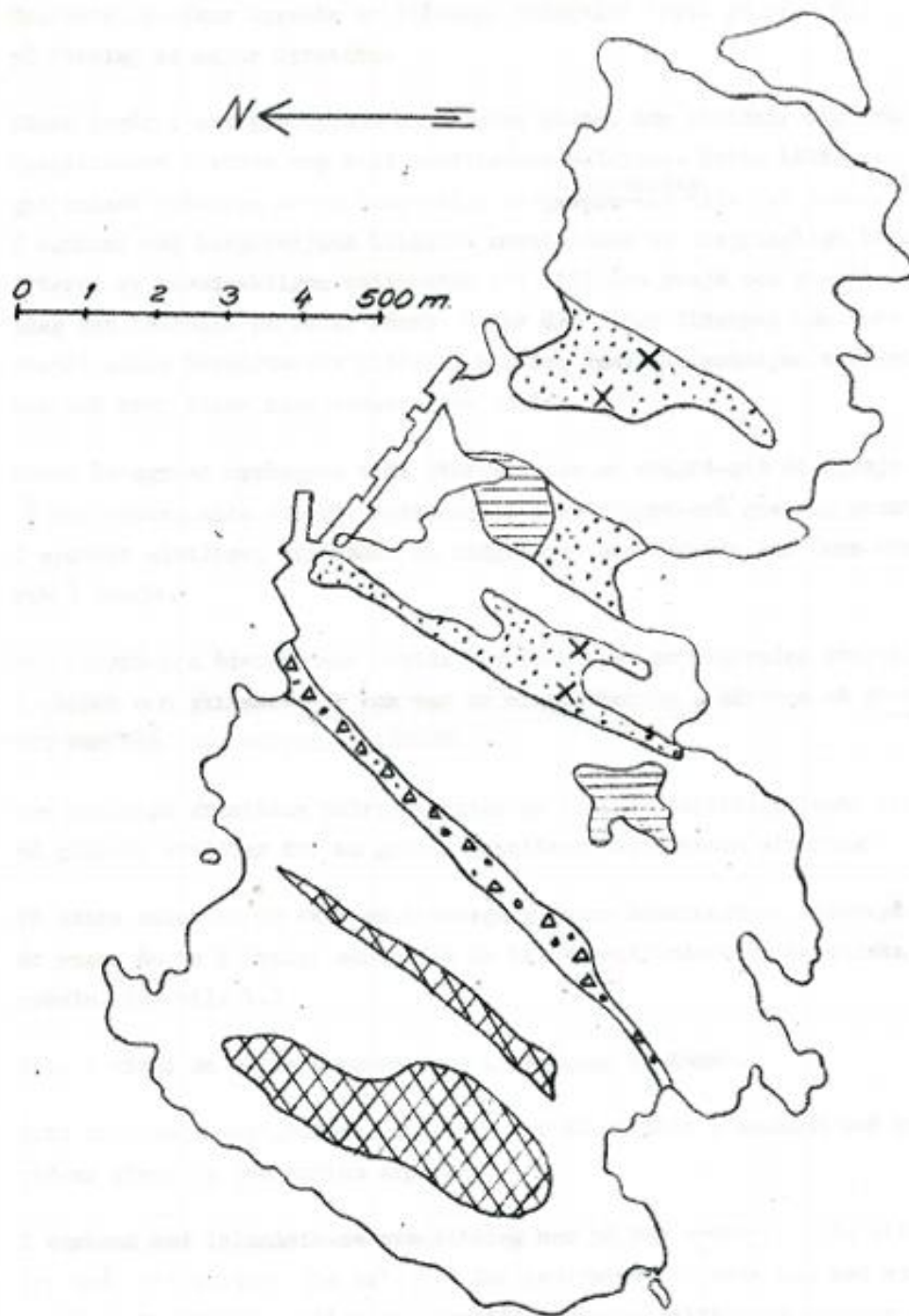
För eror äldre än Paleozoikum har de i Sverige använda namnen angetts.

Känsö berggrund

Lösa avlagringar på Kånsö

Bil. 5.

□ kalt berg

□ Sand

□ Torv

□ Morän

□ Lera

□ Skalgrus